כ"ק האדמו"ר מלעלוב זצוקללה"ה שנה להסתלקותו

יאיר וינשטוק

משל למלך...

משל למלך שהיה לו כתר גדול ומפואר, משובץ כולו אבנים טובות ומרגליות לרוב, חקוק ומגולף בתבניות סמלים רבים המתארים מאורעות והתרחשויות מדברי ימי מלכותו — פתוחי חותם כלילי תפארה. שבה הכתר ההוא עין כל רואיו והיו עומדים ומתבוננים בו בהשתאות ואינם שבעים מלזון בו עיניהם. לימים קרא המלך לכמה אנשים סומים מיום היוולדם, נתן את כתרו בידיהם כדי שימששו בו ויתארו לו מהו החפץ הלזה. האחד שמשש את קָנְיו של הכתר אמר "מנורת זהב היא זו, כולה עשויה קנים". ואילו רעהו שידיו נגעו במרגליות נתוכח עם חבירו, "לא כי, אלא אוצר גדול של אבנים טובות מונח פה". אך הגדילו לעשות חבריהם שנתבקשו לתאר את טיבם של הגילופים. אלו לא יכלו לקרב דעתם זה לזה ולא כמלא נימה, זה טוען "פסל של לוחמים הוא זה" ידידו מחרה מחזיק אחריו "אכן תבנית מגולפת היא, אולם בעלי חיים חקוקים בה", ככל שרבו האנשים רבו דעותיהם ולא יכלו לעמוד על טיבו של החפץ המוזר.

לבסוף כנסם המלך יחדיו ואמר להם: "אכן כולכם צדקתם, כל אחד הגדיר נכונה מה שמושש תחת אצבעותיו. ברם, סומים אתם ואין ביכולתכם לראות את שלימותו של כתרי המפואר. אילו נפקחו עיניכם וראיתם רשש לבכם והתענגתם מזיו כבודו, לעת עתה אמר כל אחד מכם את הקרוב אל לבו".

★

בכלות י"ב חודש מאז נסע ארון הקודש מתוכינו ועלה אל חביונו של מלך מלכי המלכים למגינת לב כל ישראל, דומה כי אין לנו אלא הגדרה זו כדי לתאר בקו בולט את אישיותו רבת האנפין והגוונים, מלאת הסתירות והניגודים — לכאורה — של כ"ק האדמו"ר זיע"א. כולנו סומים בהכרח אצל זיו החמה שקרן מאור פני משה. כל כותב ומספיד, כל חסיד או סתם מעריץ תאר בצורה שונה את הרבי הקדוש, הצד השוה שבהם כי הכל הודו והכל שבחו והכל הפטירו בפה מלא מלאך א־לוקים הוא, אולם משהחלו לרדת לפרטים ורצו למצות את תכונות נפשו נשמעו דבריהם סותרים אלו לאלו. הבאים אל שולחנותיו הטהורים שערך בשבתות וביומי דפגרא ראו את עבודתו המתנהלת בסערת נפש, כיסופיה של נשמתו הגדולה להתדבק ללא הרף ובלי הסח הדעת באור פני מלך חיים והיו בטוחים "אדם סוער ולהב הוא", אך אם זכו להכנס ביחידות אל חדרו בימות החולין הוכו בתדהמה למראה שלוות נפשו וצורת ישיבתו המלכותית אל השולחן, כולו קשב והאזנה לדברי המשוחח אליו — "מח שליט על הלב", אצבע אחת מאצבעותיו לא זזה ממקומה אף כחוט השערה גם משנתארכה השיחה לפרק זמן ממושך ביותר, פניו רגועות, והגינונות שהקרין אפפה וסחפה מאליה והשרתה רוגע ומנוחה על לבו של המבקר, זה יצא מחדרו וכולו התרשמות: מלך הוא, כל גופו סר למרותו של המוח ואינו עושה תנועה קלה ללא פקודה מהשכל העליון ששוכן בו.

פניו המזוככות העידו כאלף עדים על פרישותו המופלגת והמוחלטת מכל הנאה גשמית, לא היה צריך לכרוז שיודיע ויפרסם ברבים שאין לו שיג ושיח עם תענוגות העולם אף מאלו שהותרו לצורכי הגוף כדי שיוכל להתקיים בעולם. מי שקרא בדברי ימי גדולי החסידות על התבטאויות כמו זו של הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע כי "בשנותי הצעירות סגפתי עצמי כדי שיוכל גופי לסבול את הנשמה הגבוהה שלי ועתה משזקנתי זקוק אני לתעניות על מנת שנשמתי לא תברח מאימתו של הגוף והחומר העכור". ראה [illegible] מליזענסק [illegible] לעלוב, [illegible] כי לא גוזמאות וסיפורי מעשיות יש כאן, אלא מציאות אמיתית ודרך נעלית בעבודת ה', שרק יחידי סגולה בחרו אותה כדי להוריד שכינה למטה מעשרה ולהעלות את החומר למעלה מן השמש, ומאידך, רבו מספור הם אותם האנשים שהתדפקו על דלתותיו בצר להם ורצו לפרוק בחדרו, של חכם הרזים, את החבילין דמעיקן על לבם, מכל מיני בעיות הנובעות מאופי חיים הקשור בטבורו אל הרחוב הסואן והשקוע עד צווארו בכל הבלי ומנעמי העולם. מה הופתעו איפוא לראות ולהתרשם כי הרבי מתמצא בכל הקורה "בחוץ" לא פחות מהם, וידיעותיו מרחיקות לכת עד כדי הבנה לנפשו השסועה והמסוכסכת של "ביטניק" מגודל שער פרא שדבר וחצי דבר אין לו עם זיק של יהדות, אדם כזה מצא עצמו למרבה פליאתו משוחח עם הרבי על בעיותיו המגושמות ביותר בצורה מפורטת, האדמו"ר מדובב אותו ומעודדו בשפה רכה, שצליליה הענוגים נקלטו על תלמי נשמתו המיוסרת, כגשם ראשון אחר יובש ממושך וזרעו בו זרעים ראשונים של חרטה ותשובה מאהבה.

התמצאותו הנדירה ובקיאותו המקיפה בתולדות תנועת החסידות היתה לשם דבר, לא היה אדמו"ר ומנהיג עדה בישראל שלא שמע עליו וידע אודותיו פרטים וסיפורים שאפילו חסידיו של אותו אדמו"ר לא שמעוהו. בשנותיו הצעירות, כשהוצרך לשהות בפולין, נסע אל כל חצרות האדמו"רים למשפחותם לבית אבותם בכל קצות הארץ. הוא לא חפש היסטוריה מעניינת, מגמתו היתה אחת — יראת שמים ועבודת ה'. עין בוחנת היתה לו ולב מרגיש ומבין דבר והיכן שראה ניצוץ של יראת שמים שם הניח מקלו ותרמילו והתאכסן שם, עד ששבע ומלא ספוקו. כל מה שלמד נשאר קלוט בזכרונו הפינומינלי שלא שכח דבר, וגם שנים רבות אחרי כן, כשכבר היה בעצמו לאדמו"ר ומנהיג עדה בישראל ואל חצרו ששכנה בתל־אביב באו חסידים פולניים או גליצאיים ישישים זיותניים ובעלי שיעור קומה, היה יושב ומשוחח עמם על רבותיהם משכבר הימים, דולה מהם פרטי פרטים ומספר בעצמו סיפורים שלא שמעתם אוזן, הללו הרגישו במחיצתו כאילו קמה לתחיה חצירים שנשרפה בשואה והיתה לאפר, וגם רוחם קמה בהם למראה הרבי שעל־פי יחוס משפחתו שייך לחוג שונה לחלוטין ובכל מקום "שט כדג במים" בקורות חייהם של אדמו"רי"הם ומנהיגיהם, שכבר מזמן נסתלקו לעולם שכולו טוב ואף מוסיף ומגלה להם פרטים לא ידועים, אלו באו בהמוניהם ולו רק בגלל תכונתו זו וכשרונו הגדול לספר סיפורי צדיקים במין חיות ורעננות מפליאים, במתק שפתיים, וכל ספור, כאילו זו לו הפעם הראשונה שהוא מספר אותו, למרות שעשרים או שלושים שנה לפני כן, ספר את אותה מעשיה עצמה מלה במלה ובאותם ההדגשים במקומות מסוימים. הבינו בני בינה כי לא "בעל מספר" מן השורה נמצא כאן, אפשר לדעת ספור, ולמעלה מכך, צריך לחיות בו, ולדעת שהוא מחייב ותובע מן האדם היודע מהעובדות האלו. באישיותו ראו את התגלמות הכלל הזה, כל מעשה ועובדה חתרו אל משהו, פעמים רבות חזר על דברי זקינו הרה"ק רבי דוד צבי שלמה בידערמאן, הרבי מלעלוב בירושלים, שלמדו וחנכו כי לא מדברים אלא רק בדבר שנמצאים במדריגה ההיא, ואת צוואה זו הוא קיים בהקפדה יתירה, מכאן מובן שכל דבר ששוחח עליו, לא ספר אותו, אלא אם כן היה בטוח שהוא כבר ישם בנפשו את הלקח שצריך להפיק, ונמצא כבר במדריגה זו.

אלו כאלו מבכים את הזכרן הגדול שרבבות סיפורים מקוריים ואותנטיים היו שזורים וארוגים במסכת חייו והאי שופרא בלי בעפרא.

פעמים רבות שינן את דברי קדשו על הפסוק והיה עקב תשמעון, והיה הוא לשון שמחה ועקב הוא מלשון עקביים, כלומר ענוה. אם יהודי שרוי בשמחה ובענוה זהו סימן מובהק שהוא מקיים את הכתוב השלישי "תשמעון", שהוא שומע בקול בוראו. לא היה מי שקיים מאמר זה בשלמות כמו בעל המאמר עצמו. צרות רבות ורעות שאפפו אותו כל ימי חייו, יגונות שפקדוהו ותלאות לאין מספר נסוגו אחור ונבלמו מול גלי השמחה ששפעו מתוכו בכל עידן ועידן. השמחה השלמה של מי שנמצא תדיר במחיצתן של המלך ולא חסר לו כלום, אף המתיק פעם והסביר שענוה ושמחה תלויים זה בזה וקשורים יחדיו כאחים תאומים, כי בעל הגאוה סובל מאד, הרי הוא מציאות ותמיד חסר לו ולמציאותו דבר מה, על כן שרויה העצבות במחיצתו, לא כן העניו שנפשו כעפר לכל והוא מרגיש בכל עת ושעה שאינו קיים ובטל מכל מציאות שהיא, לזה לא יחסר דבר, אשר על כן תמיד הוא שרוי בשמחה.

כשהיה בשנות בחרותו ואביו ה"ה הרה"ק רבי שמעון נתן נטע זצוק"ל נסע לשחר את פני כ"ק האדמו"ר מסטולין "הינוקא" רבי ישראל פערלוב זצוק"ל, לא לקחו עימו מפאת סיבה כל שהיא ובבואו לפני המלך הגיש לו "קוויטעל" ובו רשומים כל שמות צאצאיו. קרא הרבי מסטולין את כל השמות וכשהגיע לשמו של הרבי נעצר, ושאל את הרבי הרשנ"ג ומדוע לא הבאתם אותו אתכם הרי הוא "משלנו" "ער איז דאך פון אונדזערע!" ענהו הרבי הרשנ"ג שיביא אותו בפעם הבאה, נאנח הסטולינער ואמר "מי יודע"! ואכן נסתלק מן העולם ביום ב' של ר"ה תרפ"ב טרם הספיק הרבי זצ"ל להיות במחיצתו, ומדי שנה ביום הדין כשנהל שולחן ביום ב' דר"ה לכבוד ההילולא של "הינוקא" והיה מספר את הספור הנ"ל ראה צורך נפשי להצטדק, אמאי התבטא עליו הנ"ל שהוא "משלנו". ולא מצא לכך אלא הסבר אחד, מכיון שהרבי מקרלין שנא את השקר בכל נפשו, והיה דבוק במדת האמת בלי זיז וסטיה קלה. ואף הוא אינו אוהב את השקר, לכן אמר עליו הינוקא שהוא משלנו, זולת זה אין לכך שום הסבר...

וזה כמו זה איתנהו ביה, עניוותו הקיצונית ומרחיקת הלכת כדי כך שהשים עצמו אסקופה הנדרסת אף לפני ילדים רכים בשנים, ומכיון שלא ראה את עצמו כמציאות קימת כלל וכלל סלח ומחל וויתר לכל מי שפגע בו או הציק לו, וכשחבורת נערים פוחזים מררה את חייו בכל מיני רדיפות ופגיעות קשות עשה להם מדי יום "פדיון־נפש" לבל יבולע להם חלילה, כי אכן ידע את כוחו שלחישתו לחישת שרף וחשש שלא יכוו מגחלתו, מאידך ניכרה בו רדיפת האמת שלו חסרת הפשרות, כשלא נשא פני גדולים וטובים, אם ראה בהם הנהגה ומעשה שלא נבעו ממקור האמת הצרוף. לא היסס מלפקוד אותם בשבט ולהוכיחם על פניהם כדי להעמידם על מקומם. באחד משולחנותיו ישב אצלו חסיד ישיש ובא בימים שספר לו על אדמו"ר גדול ונערץ מלפני כמאה שנים, שבסביבתו שחו אודותיו כי הוא מגרש "דבוקים". נענה הרבי ואמר בחריפות: לא, לא, יודעני ומכירני בו באדמו"ר ההוא ולא היתה לו שום שייכות לענין הזה!

וכשהזדמנות אחרת נוכח אצלו חסידו של רבי פלוני ואמר לו כי רבו ומורו אינו ישן גם יותר מג' לילות רצופים, השיב לו על אתר, אין זו אמת! הגמרא אומרת כי הנודר שלא יישן ג' לילות מלקין אותו וישן לאלתר, סימן שאי אפשר בכך! למרות שהדברים חרו עד מאד לשומעם שנאלץ לבלוע את האמת המרה הזו.

ריאליסטן מפוכח היה. ראה את המציאות כמו שהיא, ללא כחל ושרק ולא נפתה להאמין בדמיונות שוא. היתה תקופה לפני שלושים שנה בערך שגל של סיאנסים וספירטואליזם שטף את הארץ, בהרבה בתים התקיימו חוגים מיוחדים לצורך הענין ורבים התפתו לחשוב כי יש ממש בכך. אחד מחסידיו שספר לו על הענין שאל אותו להוות דעתו והוא השיב לו "זה לעומת זה עשה א־לוקים, מכיון שבזמנינו ישנו הסתר בתוך הסתר ומצד הקדושה אין רואים היום את אותם גילויים מרעישים כבעבר, אף בצד שכנגד נתמעטו ופחתו התופעות הללו ומן הסתם הכל אחיזת עינים ואשליות", אכן כעבור תקופה מסוימת נשבר תוקפו של הגל ההוא, ועוצמתו החלה שוככת עד שנעלם כלעומת שבא. את התשובה הזו השיב גם על השאלה: מדוע נשתנה הזמן העכשוי ואין מתרחשים שוב כבעבר הסיפורים של "דיבוקים" ומזיקים כפי שידעו דורות שעברו, ועתה אין רואים ושומעים תופעות מסוג זה ודומות להן.

אולם, תחת המעטה של הראיה הבדולחית שלו השכיל להחביא גם את התופעות המרובות אצלו שחרגו מעבר לעולם הטבע. מטשטש הכל ומסתיר היטב. אירע פעם וסמוך לחג ראש השנה בא אליו זוג חשוך בנים ששנים רבות עברו עליהם בטיפולים ותפילות ולא הועילו מאומה. בקש הרבי מהבעל שיבוא אליו באורחו הפרטי לירושלים בימי הדין והלה הסכים. כתום שנה בדיוק, בערב ראש השנה הכניס הלה את בנו בבריתו של אברהם אבינו וכבד את הרבי בסנדקאות, לחסידים המשתאים הסביר הרבי בניחותא: היום היינו בברית שממנה רואים את כוחה של ירושלים עיר הקודש...

הוא תלה את הסיבה שבגינה נושע היהודי לא בזכות תפילותיו אלא זאת עמדה לו, ששהה בירושלים בימי הדין "כל הכתוב לחיים בירושלים"! כל כמה שרק יכול היה, השכיל להסתיר את השפעותיו בכוחו של צדיק גוזר והקב"ה מקיים, תמיד בקש שילכו לרופא או יעשו פעולה טבעית אחרת ובלבד שיוכלו לתלות זאת אחרי־כן באותה סיבה חיצונית ולא בו. מעודו סלד ממופתים רעשניים המצלצלים עד למרחוק, כל הברכות שברך והתקיימו בדיוק נמרץ, היו בלשון דו משמעית ולכל הפחות ברמזים ולא במפורש, כאשר נכנסו אליו אנשים שנושעו וניסו להסביר לו שברכותיו נשאו פרי, היה מצטנף ונרתע: נו, הרי גם אתם התפללתם וקרוב ה' לכל אשר יקראוהו באמת ובלב נשבר. מאומה לא ממנו.

אך לא תמיד עלה בידו להמלט לקרן זוית, תכופות "נתפס" בגלויי רוח הקדש שלא היה להם כל הסבר טבעי. באחת השנים, בחג הפורים הלך אברך אחד מחסידיו לשולחנו כשהוא נושא בחיקו משלוח מנות, שכלל בין היתר דג גדול שבושל לכבוד "השולחן" של החג. באמצע דרכו הרהר אותו אברך בלבו כי אם יטעם האדמו"ר מן הדג יהיה הדבר בעל משמעות חשובה ביותר עבורו. הן היום אין לנו לא בית המקדש ולא מזבח לא כהנים ולא קרבנות, אך זאת נשאר בידינו, הרי שולחנו של צדיק משול למזבח, לו תהא מתנתו כקרבן והצדיק שנמשל לכהן יקיים בה מה שנאמר "ואכלו אותם אשר כופר בהם, מלמד שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים" (יומא סח:) כהגיעו לבית מדרשו של הרבי מיהר להתיצב בתור נותני משלוח המנות ועד ארגיעה קרא הגבאי בשמו. הרבי נטל חתיכת חלה טבל אותה ברוטב ונטל עמה מעט מבשר הדג בהפטירו כבדרך אגב אל האברך: כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים... ומיד הסב את השיחה לענין אחר בטרם יהא סיפק בידו של הלה להרהר במה שקרה כעת.

ופעם בעת שאמר תורה בשולחנו ניסה אחד החסידים להטות אזנו ולהקשיב לנאמר ולא הצליח, גם להדחף לא רצה וטעמו ונימוקו עמו, מה יועילו הדבר, אם הדברים נועדו עבורו והוא צריך לשמעם הרי בכל מקום ישמע אותם. והיה ולא אליו מכוונים דברי תורתו ואינו צריך לשמעם גם אם ידחף בכל כוחו לא ישמע מאומה. תוך כדי דבור שינה הרבי מהנושא שדבר והחל לשוחח בהרחבה אודות הענין שכל אחד שומע באיזה מקום שעומד כל מה שצריך לשמוע ואם אינו שומע סימן שלא צריך לכך, אחר שכילה מדברותיו חזר לענין הראשון...

כדומה לכך ספר אחד החסידים כי בעת שהחל להכנס אל כ"ק האדמו"ר זצ"ל היה הדבר תמוה בעיניו, ניהול שולחנות במשך שעות מרובות וארוכות!? וכשהתארך שולחן אחד זמן ממושך יותר מהרגיל, הרהר בינו לבין עצמו, וכי אין כאן בטלת הזמן וביטול תורה גם יחד? הרבי היה באותו רגע מחוץ לבית המדרש וכשחזר אל מקומו ועבר על פני האברך הנ"ל נעץ בו מבט רב משמעות ומיד כשהתישב על כסאו, החל לומר תורה של רבי דוד מלעלוב על הא דכתיב לא תאסיפון לתת תבן לעם (שמות ה־ח) מדוע כתוב תאסיפון באלף ולא בוי"ו, ועל כך הסביר מיסד שושלת לעלוב כי פרעה הרשע שהיה שורש הקליפה וידע שבאסיפת בני ישראל יכולים הם לבטל מהם כל גזירות קשות ציוה על שוטריו שלא יתנו להם להתאסף ולהעשות אגודה אחת, וסיים הרבי בקול רם, לא להתאסף הוא מעצת פרעה! מכל מה שאמר הגיעו אל אוזניו של אותו חסיד רק מלים אלו שידע לפרש היטב והבין אל מי כוונו.

מעשיות כאלו רבו מספור וגם החסידים לא יצאו מגדרם, כאשר נוכחו לדעת שהרבי קורא את מחשבותיהם כמתוך ספר פתוח, אם משום שכבר התרגלו לכך. אך בעיקר מפני שהרבי המחנך הרבה לשים את הדגש על העבודה והיגיעה, שבירת הגוף והמידות, ולא על ברקי המופתים ורוח הקודש, שבירת מידה אחת נחשבה בעיניו יותר מכל גלויי רוח הקודש גם יחד, והוא ידע להעריך ולהוקיר תופעה זו כשראה אותה אצל חסידיו הסרים למשמעתו.

בשבת קיצית כשדר עדיין בתל־אביב, הגישו בסעודה שלישית דגים מלוחים שדרכם לעורר צמאון גם בימות החורף, וכשהושמו על השולחן בקבוקי סודה קרה נטל פלוני בקבוק ומזג לעצמו כוס אחת ומיד אחריה עוד אחת שכן צמאונו היה בלתי נסבל. כאשר הושיט את ידו בשלישית לעבר הבקבוק הניח הרבי את ידו בחביבות על זרועו של חסידו ואמר לו: עד היכן הגבול לוותר לגוף?

מלים אלו עשו רושם כביר וחוללו מהפך מוחלט בנפשו של אותו יהודי שמאז ועד [illegible] אצלו לחלוטין את תאוות השתיה בכל ימות השנה.

לעילא ולעילא עד רום הפסגות העלה אדמו"ר זצ"ל את עבודת האכילה וכל הכרוך עמה, בהזדמנות התבטא על כך שאין ביכולתו לוותר על מקוה טרם גשתו לסעודת היום (בימות החול היה הדבר) בדרך תלמידי הבעש"ט שראו את שולחנו של אדם כמזבח ואכילתו המשולה להקרבת קרבנות. צעד כל ימיו, המוני העם ידעו על תעניותיו וסיגופיו מזה עשרות בשנים. אך אופן עבודתו בשבתו לאכול, לא נודע אלא למתי מעט, מבין המקורבים אליו. מימיו לא נטל ידיו לסעודה לפני שטיהר כל גופו כלפני תפילה, בכל ליל שבת אחרי צום של יותר מיממה כאשר בשעה מאוחרת בלילה ברך המוציא ואכל כזית, אזי כאשר התיאבון מתחיל להתגבר ומעיו של אדם נפתחים היה מתחיל לשוחח עם המסובים לשולחנו זמן ממושך לפני שהמשיך לאכול. מבינו מדע שמו ליבם אל כך שמכל אכילותיו — שבגלל רווחי הזמן המרובים שביניהם נראו לזרים המתבוננים כאוכל רב — לא בא אל קרבו אלא כמות מועטת בלבד (ובהרבה מקרים הקיא מיד גם זאת) אך הוא התחכם להראות כאילו אכל הרבה, ארע פעם ובסעודת בר מצוה לאחד מנכדיו הרהר לו חסיד בלבו: מדוע אוכל הרבי ומשוחח ושוב אוכל ומשוחח, הרי אם היה אוכל הכל באחת ורק לאחר מכן נפנה לדברים אחרים היו רואים הכל שאינו אוכל הרבה?! באותו רגע החל הרבי לומר בשם זקינו הרה"ק רבי דוד מלעלוב: עבודה זרה בזמננו ליכא, אך כיצד תתכן תקרובת לעבודה זרה? לו יצויר שפלוני שבטנו הומה מרעב ורוצה לאכול הרבה, אך אינו עושה זאת מפאת שעינים צופיות בו וחושש שמא הבריות ילעגו לו ויכנו אותו בשם "זולל וסובא" ונמנע בשל כך ואוכל רק מעט, הרי שאותו אדם הגיש תקרובת לעבודה זרה כהאידנא, משום כך טוב יותר לאכול הרבה ולהקרא זולל וסובא ולא לצמצם מהמגש לפיו ולהקריב מנחה לעבודה זרה. בכלותו לדבר הרים עיניו ונעץ מבטו באותו פלוני כמי ששואל "ההבנת כוונתי?"

וכשהתארח אצלו כ"ק האדמו"ר מסקאליע זצ"ל, הסב עמו בשולחנו והתפלא רבות במחשבתו על הרבי שמשוחח ואוכל ומה יעשה למאמר חז"ל, אין משיחין בשעת הסעודה? על אתר נענה אליו הרבי ואמר לו. מצוינה שחז"ל אמרו אין משיחין בשעת הסעודה ונתנו טעם לדבריהם "שמא יקדים קנה לוושט", הוי אומר מתי חל כלל זה כאשר אוכלים כדרך בני אדם, אולם כאשר מכניסים ותיכף מוציאים הכל החוצה אין את החשש הזה...

עדיין לא נגענו אלא בקצה המטה בכמה מן הקוים שאפיינו את אישיותו הסגנונית של האדמו"ר זצ"ל, ולא הזכרנו כאן את תפילותיו המזעזעות שפלחו כל לב, עבודתו במסירות נפש בזמירות השבת, מידותיו המסולאות ושבירת כל גופו בעבודתו הנדירה, אהבתו המפורסמת את התורה ולומדיה ונשיאתו בכתף כל ימיו את הדאגה לשלומם ובטחונם של כל בני ישראל באשר הם שם, ועוד ועוד קוים וצדדים — רבים מספור באישיותו החד פעמית, אך אין דפי העתון אכסניה מתאמת לכך, וספק אם גם בספר יוחקו כל תעלומות חייו. נסתר היה האיש, מסכת סבוכה ומורכבת שפרקים רבים ממנה גלומים עד כעת בציעף המסתורין, ולא כל הרוצה ליטול את הכתר יבוא ויטול.

לזכר עולם יהיה צדיק

מאת י. מושקוביץ

רבנו נולד בשנת תרס"ג לאביו האדמו"ר הרה"ק רבי שמעון בידרמן מלעלוב. הוא נקרא על שם סבו הרה"ק רבי משה מלעלוב ועל שם הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש — כי אמו ראתה לפני הברית בחלום את האדמו"ר רבי מרדכי מלעכאוויטש ביחד עם חסידיו, סבו האדמו"ר רבי דוד בידרמן צוה לכן לקרוא לו "מרדכי" על שם הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש. מילדותו הבחינו כי לגדולות נוצר. מופשט הי' מתענוגי העוה"ז וכל מאמציו היו להגיע לידי שלימות רוחנית והתעלות דקדושה. יראת שמים היתה נסוכה על פניו הא־יליים. הוא זיכך את עצמו בכל מיני זיכוכים ועינויים עד שהשליט הצורה על החומר והתנהגותו הי' כאחד מהצדיקים הקדמונים, שלא הי' שייך כלל לדור הזה. אביו אמר עליו "הוא יה' בג"ע "מיין פיסען ביינקעלע". ניכר הי' בו שנשמה קדושה שוכנת בקרב לבו שדבר אין לה עם העוה"ז — הוא הסתכל על העוה"ז כפרוזדור לטרקלין.

בעת פטירת הינוקא מסטאלין היה האדמו"ר זצ"ל בקראקא ועדיין לא הגיעה שם השמועה, אז ראה האדמו"ר בחלום שנושאין מטה באוויר ואמרו לו שזהו מטת הינוקא מסטולין.

עוד מספרים על ימי נערותו, כשהתחנך תחת עינו הפקוחה של סבו האדמו"ר רבי דוד בידרמן זצ"ל שהראה לו אותות חיבה גלויים. — פעם קנה בערב פסח משקה שנקי מחשש חמץ — אחר כך התחרט ניסרו מצפונו כיצד יכול בכלל לקנות דבר מאכל אצל אדם שאינו מכירו, הוא בכה אז מאין הפוגות. עוד מסופר כי לאחר הסתלקות סבו האדמו"ר רבי דוד בידרמן הטילו עליו את התפקיד לבדוק חמץ והוא אז בחור צעיר. כל הלילה לאחר הבדיקה בכה על האחריות הכבידה שנפלה בחלקו. הוא הכיר אז בימי צעירותו על כלי אם הוא טבול או לא. (בגיל שמונה שנים). הוא למד בישיבה חיי עולם שמונה עשרה שעות במעת לעת, כשהוא מכסה בגמרא את עיניו שלא יוכל לראות מה־נעשה סביביו.

כן היה מסתגר בחדר עליות ישיבת "בית־אל" בירושלים העתיקה ויסופר שהאדמו"ר הרה"ק רבי אהרל'ה ראטה בעל "שומר אמונים" הלך פעם בעיר העתיקה וביקש לנוח ונכנס לחדר זה ומיד בהכנסו אמר — מרגיש אני ריח טוב של קדושה נפלאה.

עם פטירת אביו בשנת תר"צ מילא את מקומו. והתפרסם כקדוש עליון ואספקלריא המאירה שעיניו צופות למרחקים, ובהנהגותיו הקדושות.

במשך תשע שנים לא הסכים לישב בראש השולחן ולא ערך שולחנות. בצעירותו נסע להרבה צדיקים וזכה לקירבה יוצאת מן הכלל, יסופר שכשהיה אצל הרה"ק ר' ישכר דוב מבעלז בבחרותו והרה"ק מבלז נתן שלום לכל החסידים וכשהגיע תורו נעצר הרה"ק מבלז ושאל מיהו. ואח"כ בעת עריכת השלחן הושיבו לידו ונתן לו שיריים לפני כולם על אף שהיה אז בבחרותו.

במיוחד שהה הרבה אצל הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקרלין שקירבהו במיוחד ואף הורה לבתו לתת לו "קויטל" לפני חתונתה. כן הורה לחסידיו בא"י שבכל שאלותיהם יפנו אליו.

כן היה תלמידו של הרה"ק רבי אהרן יחיאל מקוזניץ ששלח במיוחד את משמשו להביאו אצלו והאציל עליו מהודו ומקדושתו ומדרכי עבודתו הנפלאה, בתקופה מסויימת הורה לחסידיו לתת לו קויטלאך.

רק בפרוס מלחמת העולם השניה הסכים לקבל את ההנהגה. הוא הרבה אז להתפלל על צרות ישראל בגולת אירופה. התענה שבועות שלמים וזיכך עצמו בכל מיני זיכוכים, ונעשה ל"קומה שלימה" ובבואת אבותיו הקדושים השתקפה בו טוהר ותום, קדושה וטהרה, צדקות ואהבת ישראל, פשטות וענוה. דמות דיוקנו הרוחנית השתקפה בבהירות במשך השנים עד שראוהו כמלאך ה' בעבודתו וצדקותו והנהגותיו הקדושים ועינויו וסיגופיו, בגדר שלמעלה מן הטבע. שולחנותיו ארכו שעות על שעות הוא עצמו אמר שעריכת שולחנות למד מסבו האדמו"ר רבי דוד בידרמן מלעלוב. אמירת התורה שלו היתה פלאית ונאמרה בלהב אש קודש. מסופר שאביו התבטא לא פעם בעת שנגנבו לו כל ירושותיו, כי את הירושה הזאת לא הצליחו לגנוב.

הוא נעשה עד מהרה לראש המדברים וחביבם של צדיקי הדור, כדוגמת האדמו"ר רבי שלמה גולדמן מזויהל זצ"ל, האדמו"ר רבי אהרן מבעלז זצ"ל והאדמו"ר רבי שמעון שלום מאמשינוב זצ"ל. הם השתעשעו ביקרת צדקתו וראו בו אדם המעלה שמשכמו ומעלה הוא גבוה מכל העם. רבים נושעו על ידי ברכותיו ותפילתו, הוא כאב את כאב הזולת ושמח בשמחתם, ראו אצלו פלאות שהי' ממאן דעיילי בלא בר לפני הקב"ה שמילא את בקשותיו בבחינת "ותגזור אומר ויקם לך".

הי' גדול בנגלה וקבלה וידען גדול בספרות החסידית. שיחותיו הקולחות בהדרכת החסידים וסיפורי צדיקים וזכרונותיו מימים עברו משנות נערותו ושימושו בקודש אצל סבו האדמו"ר הרדצ"ש בידרמן שהיה מספר בראש קודש ובענות חן — משכו הלבבות והשרו התרוממות רוח ועונג רוחני לחסידים שהשתתפו בשולחנותיו הטהורים — כאספקלריה המאירה, וחזון פלאים ראוהו המוני חסידיו — עיניו היו צופיות למרחוק ורוח קדשו הרהימה אותם. מסירותו לקשיי יום היה לאין ערוך, לא הי' גבול לסבלנותו.

בשנת תשמ"א נחלה ונפל למשכב, הוא סבל אז יסורי איוב, אולם למרות זאת לא העיבו היסורים את מאור פניו וזהר פניו. השכינה היתה שרויה על פניו. הוא קיבל את היסורים באהבה ודבק באלקיו עשרים וארבע שעות במעת לעת.

הוא נפטר כששפתותיו אינן פוסקות מלומר "אני מאמין באמונה שלמה" — ובכ"ד טבת תשמ"ז כבה המאור הגדול שהאיר במשך דור שלם בצדקתו ובקדושתו ובתורתו. בלוויתו הענקית השתתפו רבבות שביכו את האבידה. ועלייתו בשמי מרומים השרתה אבל כבד על הכלל.

בן ציון קלוגמן

משה עבד ה'

בוצין מקטיפה ידוע

קדוש מרחם הרבי הגדול. קשר רופף לו עם העולם השפל ורוחו אי שם במרומים. כל ימיו שרוי כמעט בצום. בשעות היום, אינו מביא אוכל למו פיו. רק מעט תה, וקוביית סוכר, מחזיקים את הגוף החלוש. בערוב היום, לאחר תפילת המנחה, טועם מאכל חם, להשיב נפשו.

עבודת הקודש מתחילה ומסתיימת באותה שעה עצמה — שתים אחר חצות ליל — מלבד הפוגות מנוחה קצרות. מעולם אינו נראה ישן שינת קבע. בערוב ימיו, כאשר יצא למקום נופש והוא רצוץ וחולה, שמעוהו המקורבים מוכיח את עצמו: — ווי לך, שאתה ישן כבר שעתיים שלמות!...

כך נהג כבר בימי עלומיו. היה ישן לרוחבה של המיטה, כשרגליו מוטות ארצה...

קדוש הוא, מעיד על עצמו, כי אינו יכול להביט בפני נכדותיו, שעברו כבר את גיל שלוש שנים...

קדושת עינים, ביגיעה באה לו. בימי עלומיו — מספרים — יצא לנסיעה קצרה מארץ הקודש שילם האברך במיטב עבור ההפלגה, אולם ביכר דוקא לשהות במרתף הטחוב של הספינה, בתנאים קשים מנשוא.

כשנשאל לפשר הדבר, השיב בפשטות, כי עדיף לו להתגורר בדירה סרוחה, ובלבד שלא להיות על הסיפון או בתאים הנוחים והמרווחים, מקומות בהם מצויים אנשים ונשים.

כקש"ת האדמו"ר זצ"ל עם האדמו"רים מסאדיגורא וקופיטשניץ זי"ע

סיפור נוסף על קדושתו, בצעירותו, עולה באקראי, לאחר עשרות שנים חסיד נחרד לשמוע את הרבי מסרהב בדברים לפני קונו. מהם עולה ומשתקפת קומתו הרוחנית, בימי היותו בר תליסר שנין.

היה זה לעת סכנה, שעה שקלגסי הנאצים ימ"ש איימו ממדבר אפריקה על יושבי ארץ ישראל. הנשאר בציון והנותר בירושלים, חרדו לגורלם, לאחר מה שעולל האשמדאי הנאצי ליהודי אירופה. היה רבנו סגור ומסוגר ארבעים יממות ליד קברו של רבי מאיר בעל הנס בטבריה, מרים קול שוועה לישועת ישראל. באותה שעה, עלה מירונה, להשתטח על קברו של התנא הא־לקי רבי שמעון בר יוחאי.

היה הרבי משתפך בתחינה לפני בורא עולם לאמור: — רבונו של עולם! הרי מאז היותי בן י"ג שנים, פעלתי במרומים, כי יותר נוח לי להיות נעקר מהשורש, ולא להכשל בגרנגר חטא חלילה: ואם דבר כזה פעלתי, וכי למה זה לא אוכל לפעול כי לא יצליחו הרשעים במזימתם להכנס לשערי ארץ הקודש?!---

זוכה טהור עינים להיות דבוק בחי עולמים. האור הגנוז לצדיקים העתידים לבוא, נגלה לפניו; רואה בו מסוף העולם ועד סופו. לפני שנים, חינה הרבי, בבואו לעיר טבריה, כי באותו יום היתה לו חלישת הדעת, ואחר, נחה דעתו. היה זה — הסביר — מפני כי בפעמים קודמות, בבואו לעיר, חש בנועם אור קדושת התנאים והאמוראים, המקובלים ותלמידי הבעש"ט שמנוחתם שם כבוד.

— צר היה לי, כי הפעם לא ראיתי אורה זו... התחלתי מפשפש במעשי, לדעת מה זה ועל מה זה...

אולם לאחר יישוב הדעת, נתבהרו לי הדברים: — משמים מעניקים לו לאדם אורות והשגות במתנה ואחר נוטלים אותם ממנו בחזרה. כל זאת, למען ידע וילמד עד היכן יוכל להגיע בכוחה של יגיעה...

לפניו נעבוד ביראה ופחד

עד כלות הנפש, היה הרה"ק רבי דוד, זקנו של רבנו, מגיע בשבתו עם זקני ארץ, בשלחנו הטהור. נפשו יוצאת וכלה, כהשתוקקות נפלאה אל אור השכינה.

זימנא חדא, פתח וסיפר על הרה"ק רבי שלמיקה מפרמישלן, אשר ישב בסעודה ד"זעיר אנפין" ופעימות לבבו נשמעו בעוז, מרוב השתוקקות לקונו; — "מ'האט געהערט ווי דאס לעפיל פון הארץ עפענט זיך און פארמאכט זיך!"--- (— שמעו כיצד שמחת לבבו נפתח ונסגר חליפות!---).

עדות נאמנה מעיד חד מגדולי החסידים, כי כאשר סיפר הרבי את הדברים, נשמע קול לבו שלו, כשהוא פועם בחוזקה ויאים היו הדברים למי שאמרם... ראוי אכן הדבר להיות, שכן מקובלנו, היה רבנו משנן ואומר לרוב, כי אין צדיק מגיד דבר, אלא אם כן זכה להיות כעצמו בדרגת הדברים.

יראה עילאה ורוממות קדושה, אופפת את רבנו ביום השביעי, שבת קודש. כולו אומר רתת וזיע, ויום השביעי משבח ואומר, מזמור שיר ליום שכולו ארוך, מעין עולם הבא.

מראה נורא הוד, כאשר הרבי הקדוש אומר בתפילת ערבית של ליל שבת: "מגן אבות". מגיע האדמו"ר אל המלים "לפניו נעבוד ביראה ופחד" וכל כולו רועד מאימה ויראה גדולה הנופלת עליו, עד שכל סביביו נחרדים עמו---

היה רבנו מקשה: "יראה ופחד" שנכפלו כאן — למה, וכי אין הם דבר אחד? — אלא, שאחרי שמורא שמים עלינו, עוד פחד נורא נוסף לנו, בהביטנו כיצד נראית יראה זו שלנו...

בסעודת השבת, בזמרו "מה ידידות", מתלהב רבנו ברגש קודש עז. שעה שהוא מגיע אל "בכן נפשי לך ערגה", כמעט יוצאת נפשו מכלות הנפש. יראה נוראה ואהבה עילאית אופפתו ומקרינה על כל סביביו. באחת השבתות פותח לאמור:

— "בכן נפשי לך ערגה"--- ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת, וכאשר אבדתי אבדתי... אם דבוקים בבורא כל עולמים, אין זקוקים לא לעולם הזה ולא לעולם הבא... אבוא אם כן אל המלך, מלכו של עולם, אשר לא כדת, וכאשר אבדתי מן העולם הזה — אבדתי מהעולם הבא!---

רבנו פוצח בזמר "קה אכסוף" שחיבר רבי אהרן הגדול. להבת אש קודש יוצאת מפיו וממיסה כל לב, על הסיגים שנצטברו בימות החול... רבנו משורר את הזמר בהתעוררות נוראה, עד שלעתים היה צורך להחזיק בכסאו, פן יפול ממנו...

ובאמירת "כל מקדש", מה גדולה התלהבותו, שעה שהוא אומר "טהורים יירשוה ויקדשוה"... ושעה שמגיע "שמחם בבנין שלם", הריהו מטיח ראשו בכותל ומשליך עצמו בבכיות ויללות עם הכסא, לעורר רחמים על גלות השכינה. ביותר, היו הבכיות הגדולות בימי "בין המצרים"; אז, שופך רבנו כמים לבו, נוכח פני ה', לרומם שכינתא מעפרא.

כן הוא, בברכת המזון, שעה ששפתיו, אומרות "והראנו ה"א בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך"... עמד שעה ארוכה וכפל ושילש הדברים בדמעות שליש, כעבד המתחנן על נפשו.

ואחרי הסעודה, נושא רבנו רגליו ויוצא בריקוד של התלהבות, "מעין עולם הבא---" לכבוד המקום ולכבוד השבת. מי יכול להאמין, שאותו יהודי ישיש, שבקושי עולה במדרגות וכל תנועה כרוכה בייסורים ובמכאובים, שרק האנחות הנגרמות מהם, שוברות גופו של אדם, והוא הוא, המפזז ומכרכר בעוז לפני בוראו, כאילו היה עלם צעיר ובריא...

"מעין עולם הבא" של אותו קדוש, עולה מדברים סתומים שהשמיע משמו של ה"גראף פוטוצקי", גר הצדק שנעקד על קידוש השם:

— שאלו לגרף פוטוצקי, מה ראה שנצטרף לעם שסוי ונרדף והשליך מאחרי גוו כל טוב שהיה מזומן לו בהיותו גרף...

נענה להם גר הצדק: — בליל שבת קודש, שעה שנר השבת כבה, נודף ממנו ריח חרוך, ריח זה, הוא תענוג גדול מכל הנאות העולם הזה...

מפטיר רבנו אחריו באנחה כבושה: — בימים קדמונים, בהגיע ליל שבת, הרגישו הבריות... היום, אוי לנו, שאין מרגישים מאומה... וויי, עד כמה ירדו הדורות, נתדרדרו במהרה... נעביך... נעביך... נעביך...

ייסורין של משיח...

חביבים ייסורים על רבנו, שיש לו "דרך" משלו, לקבלם באהבה וחיבה. לרופאים שטיפלו בו בימיו האחרונים, לעת שייסוריו גברו והם משתאים על כוחותיו העל־אנושיים לשאתם בדומיה הוא אומר:

— עצם הידיעה כי הכל הוא מהבורא יתברך שמו וזה רצונו — מעניקה את כח הסבל!---

ולחסידים הוא אומר, כי האמונה בביאת משיח צדקנו בכל רגע, היא המעניקה עידוד וחוסן.

— ייסורי גדולים ונוראים. וכיצד ניתן לשאת ייסורים שכאלה? רק על ידי אמונה איתנה כי משיח עתיד להגיע בכל רגע ואז יתבטלו כל הייסורים... והרי ייסורים של רגע אחד בלבד, ניתן עוד לסבול!---

באו חסידים בטבריה, מקשה אחד החסידים התמימים בפניו:

— אימתי יבוא משיח?...

— היום אם בקולו תשמעון

— מחזירו רבנו בלשונו של אליהו הנביא.

ופעמים אחרות, משיבו הרבי:

— "שוין"... (=כבר...).

נתלהט אותו יהודי ואומר קדם רבנו: — מובטחני כי הרבי, הוא הוא משיח!...

מביט בו רבנו ומפטיר: — משיח אינני... אבל ייסורי משיח יש לי!...

עם העולם הזה אין לו שייכות. כולו קודש, מורם מעם. לאחד מבניו הוא אומר:

— נקל לך להבין, כי מכבר אין לי כל שייכות לעולם הזה... מזמן השלכתי והטחתי ארצה את ה"בעל דבר"...

בסעודת "שבע ברכות" שנתקיימה בבית מדרשו, פונה לפתע אל החתן, שואלו אם יש לו דירה משלו. משיב החתן בחיוב.

פרץ הרבי בבכי גדול, שעה שהכל עומדים בחרדת קודש:

— רבון העולמים! אין אנו מבקשים ממך כלום, אלא דירה קטנה עבורך — בית המקדש... מוכן אני לתת לך, רבונו של עולם, עבור זה, את כל הזכויות שיש לי בעבור סאת הייסורים שסבלתי עד כה... ואין זה מחיר פעוט כלל...

וראו... ויראו ממך...

למעלה מארבעים שנה, נוהג הרבי לשבות באתרא קדישא מירון, בשבת פרשת "בהעלתך את הנרות". עומד ומיטיב נשמות ישראל, ליד ציונו של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי.

לפני ארבעים שנה, נזכרים זקני החסידים, נס נורא אירע לו ולהם, במקום הקדוש. נקבצו החסידים לשבות שבתם במקום, שהיה מנותק ממקומות יישוב אחר. איש מהם לא ידע, כי ערביי הכפרים הסמוכים חורשים מזימות להשמידם.

המון, פרוע, אספסוף ערבי המתקהל ובא בהמיית קרב, ובקריאות נקם וזעם, לטבוח חלילה את היהודים.

נרעדו החסידים ונפחדו מהסכנה האיומה המרחפת על ראשם, עמדו וטיכסו עצה מהירה, אלא שהדרכים ארוכות והמקום מנותק. בצר לו, עלה אחד החסידים על מערת בית שמאי, נטל חצוצרה והחל מריע, שמא תישמע התרועה בצפת...

רבנו שהבחין בתכונה ובדאגה, אינו חרד ולא דואג... מתייצב בדלת ביתו, אל נוכח האספסוף המתקרב...

חרדת אלקים נפלה על החסידים, בראותם כי ההמון המוסת נסוג למראה איש האלקים, הניצב לפניהם... וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך...

משה רעיא מהימנא

רועה נאמן לעמו ישראל. שמעוהו אומר אל לבו בחדרו, בשבת "בהעלתך" במירון, סמוך ונראה לקברו של התנא רשב"י:

— רבונו של עולם! כך וכך אנשים הזכירו עצמם לפני היום, כבקשתם לישועה ממרומים. מפיל אני תחינתי לפניך לישועתם. ואם לאו — הנני מוכן להיות כפרתם---

בביקור רבנו בארה"ב, נועד עם הרה"ק מסטמר. שאלו הרבי מסטמר, מתי הוא מתפלל. השיב רבנו כי הוא מתפלל מאוחר. נענה הרבי מסטמר: — גם אני מתפלל מאוחר, אפס עם מנין. ומדוע מנהגכם להתפלל ביחידות?

— אכן הייתי נוטל על שכמי האחריות, שעשרה יהודים יתפללו מאוחר — הסביר רבנו — קשה לי יותר לקחת על כתפי שמנין יהודים יאכלו כל כך מאוחר...

אוהב עמו ישראל. כאבו של יהודי וצערו, נוגע עד דכדוכה של נפש. פעם סיפר למשמשים, כי לא ישן שבוע שלם, כי הגיעו "קויטלאך" קשים---

הזכיר אברך עצמו לפניו, על דבר מיחושים עזים שתקפוהו. ברכו הצדיק והמיחושים חלפו, הלכו להם. שכח האברך מכאביו ואולי אף מהעובדה שהזכיר עצמו בקודש פנימה אודותיהם.

אלא שהרבי לא שכח. כעבור ימים, פוגשו הרבי בבית המדרש ושואלו לשלומו.

— ברוך ה', הוטב לי — מספר האברך.

— אבל לי עדיין כואב כאבך מאד! — עונה כלפיו הרבי.

ושוב, פעם אחרת, הוזכרה לפניו חולנית שלקתה בהתקף לב. למחר, קרא רבנו לחדרו את אחד מבני משפחתה והתעניין לשלומה. שמחתו היתה גדולה, מששמע כי הוטב לה. פנה אל המשמש בקודש: — עכשיו יכול אתה להגיש כוס חמין לשתיה...

בימים הקשים ביותר, שעה שהיה מוטל על ערש דווי, שימחו לבו ועודדוהו, לפי בקשתו, בסיפור לפניו על שמחות המתחדשות אצל יהודים---

פועל ישועות

באהבתו היוקדת לישראל, פעל למענם ישועות. ברם, היו הדברים מוסתרים ומוצנעים, לבל תשזופנה אותם עיני בני אדם.

בשהותו בנירנברג טרם השואה, הלך ברחוב עם אברך. התנפל נאצי ימ"ש על רבנו והאברך תפס את הצורר והכהו. אסרו הרשעים את האברך.

בליל שבת קודש, בשעת קידוש היום, מילא רבנו גביע היין, פתח וסיפר:

מעשה בזקני הרה"ק רבי משה מלעלוב, שנעלם גבאי דיליה פתאום. עמד הרבי והכריז לפני קידוש ליל שבת, כי לא יקדש, טרם ישוב הגבאי. ויהי כאשר שח, כן היה — הגבאי שב מיד והתייצב על משמרתו.

סיים רבנו את הסיפור, עמד

(המשך בעמוד י"א)